

Saksnummer	Utvalg/komite	Dato
242/2020	Fylkesrådet	29.09.2020
108/2020	Fylkestinget	26.10.2020
	Komite for kultur, miljø og folkehelse	26.10.2020

Høring - Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud. Samarbeid, samordning og barnekoordinator.

Sammendrag

Arbeids- og sosialdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kunnskapsdepartementet har sendt høringsbrev *Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud. Samarbeid, samordning og barnekoordinator*. Høringsfristen er satt til 1 november 2020.

Formålet med endringene er å styrke oppfølginga av utsatte barn og unge og deres familier gjennom økt samarbeid mellom velferdstjenestene. For at utsatte barn og unge med behov for et sammensatt tjenestetilbud skal få et godt og helhetlig tjenestetilbud, må de ulike sektorene samarbeide godt, og det må være tydelig hvem som har hovedansvaret for å samordne tilbuda. Som et virkemiddel for å forbedre samarbeidet mellom velferdstjenestene til barn og unge, foreslår departementa å harmonisere og styrke velferdstjenestenes plikt til å samarbeide med andre velferdstjenester.

Forslaga innebærer få reelle endringer, men gjeldende rett blir tydeliggjort og presisert. Man tar først og fremst sikte på å klargjøre kommunens, fylkeskommunens og andre aktørers eksisterende ansvar for å sørge for at velferdstjenestene samarbeider på tvers av sektorer, slik at det enkelte barn og den enkelte unge får et helhetlig og samordna tjenestetilbud.

De fleste lovendringene som foreslås vil gjelde tjenester som er lagt til kommunene. Kun endringene i opplæringslova og friskolelova gjelder tjeneste som

ligger under fylkeskommunalt myndighetsområde.

Fylkesrådet støtter de foreslåtte endringene og presiseringene i lovverket som skal bidra til bedre samordning mellom ulike tjenester som barn og unge kan ha behov for. Endringene vil harmonisere ulike særlover slik at de sier det samme. Dette vil kunne gjøre at elever eller lærlinger i videregående opplæring med behov for sammensatte tjenester får dette raskere og at de er bedre tilpassa den enkeltes behov. Det er stor grad av samsvar mellom den organiseringa av elev- og lærlingtjenesten som Nordland har valgt å utvikle og de forslag til lovendringer som nå legges fram. Fylkesrådet stiller seg derfor positivt til de foreslåtte lovendringene, som vil forsterke plikten til å samordne hjelpetjenester på ulike nivå i arbeidet mot frafall og for bedre gjennomføring i videregående opplæring for på den måten å forebygge utaforskning og sørge for at ungdommene våre skal oppleve mestring og livskvalitet.

Bakgrunn

Arbeids- og sosialdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kunnskapsdepartementet har sendt høringsbrev *Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud. Samarbeid, samordning og barnekoordinator*. Høringsfristen er satt til 1 november 2020.

Formålet med endringene er å styrke oppfølginga av utsatte barn og unge og deres familier gjennom økt samarbeid mellom velferdstjenestene. Departementa foreslår å harmonisere og styrke velferdstjenestenes plikt til å samarbeide med andre velferdstjenester.

Enkelte forslag i høringsnotatet innebærer oppgaveendringer for kommuner eller andre aktører. De fleste forslaga er imidlertid ei tydeliggjøring eller presisering av gjeldende rett. Forslaga tar først og fremst sikte på å tydeliggjøre kommunens, fylkeskommunens og andre aktørers eksisterende ansvar for å sørge for at velferdstjenestene samarbeider på tvers av sektorer, slik at det enkelte barn og den enkelte unge får et helhetlig og samordna tjenestetilbud.

Det er et overordna mål at alle barn og unge opplever et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø, og at flere gjennomfører videregående opplæring. Dette krever at alle barn og unge blir sett og får den hjelpen de trenger når de trenger den. Det vil til enhver tid være barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud som følge av for eksempel psykiske eller fysiske helseutfordringer, vanskelige hjemmeforhold eller andre psykososiale utfordringer. Noen vil ha medfødte utfordringer, og andre vil få vansker underveis. Noen barn er i en særlig vanskelig livssituasjon som følge av eksempelvis barneverntiltak, fattigdom, krigsopplevelser eller uavklart bosituasjon.

De fleste barn og unge har gode oppvekstsvilkår. Samtidig er det en økende bekymring for at barn og unge som har behov for sammensatte tjenester, ikke får et tilstrekkelig helhetlig tjenestetilbud. Flere offentlige utredninger, tilsyn og forskning viser at de ulike velferdstjenestene i mange saker ikke samarbeider godt

nok. Mange familier med barn med behov for et sammensatt tjenestetilbud har utfordringer i hverdagen. Mange opplever mangelfull koordinering, lite innflytelse over egen hverdag, og et tilbud som ikke henger sammen. Barn, unge og deres foreldre formidler et tydelig ønske om at ulike aktører som tilbyr hjelp, må jobbe bedre sammen.

For at utsatte barn og unge skal få et godt og helhetlig tjenestetilbud, må de ulike sektorene samarbeide godt, og det må være tydelig hvem som har hovedansvaret for å samordne tilbuda. Som et virkemiddel for å forbedre samarbeidet mellom velferdstjenestene til barn og unge, foreslår departementa å harmonisere og styrke velferdstjenestenes plikt til å samarbeide med andre velferdstjenester.

I høringsnotatet brukes begrepet "velferdstjenester" som en felles betegnelse på instansene som gir tjenester eller gjennomfører tiltak etter de lovene som forslaga handler om. Begrepet omfatter dermed instanser som gir tjenester eller gjennomfører tiltak etter barnehageloven, opplæringslova, friskolelova, helse- og omsorgstjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven, sosialtjenesteloven, Nav-loven, barnevernloven, krisesenterloven, familievernkontorloven og introduksjonsloven. Disse velferdstjenestene er lagt til kommune, fylkeskommune og stat. Tjenestene kan også bli utført av private aktører, som for eksempel friskoler og private barnevernsinstitusjoner. Samarbeid på tvers kan dreie seg om samarbeid mellom velferdstjenester på tvers av sektorer og samarbeid mellom velferdstjenester på ulike nivåer i samme sektor.

De fleste lovendringene som foreslås vil gjelde tjenester som er lagt til kommunene. Kun endringene i opplæringslova og friskolelova gjelder tjeneste som ligger under fylkeskommunalt myndighetsområde. Saken blir derfor lagt fram for fylkestinget av fylkesråd for utdanning.

Problemstilling

En omfattende velferdsstat bidrar til at de aller fleste barn i Norge har gode oppvekstvilkår. Samtidig er det en økende uro for de barn og unge som ikke har det bra, og som vokser opp med ulike levekårsproblemer. Oppmerksomheten har rot i bekymring for at det er barn og unge som ikke har gode levekår her og nå, og for hvordan levekårsproblem i oppveksten påvirker barn og unges mulighet for gjennomføring av utdanning, for helse og deltakelse i arbeidsliv og for å mestre eget liv som voksen.

Mens velferdsstatens tjenester bidrar til gode oppvekstvilkår for de fleste, ser det ut til at tjenesteapparatet ikke alltid når fram når den enkeltes utfordringer er mer sammensatte. Barn og unge og deres foreldre møtes av en rekke enkelttjenester som gir oppfølging på ulike områder. Likevel kan det glippe. Flere tilsynsrapporter har vist at manglende samhandling om oppfølging av utsatte barn og unge er et problem. Oppsummert peker disse tilsyna på at utsatte barn og unge ikke har fått den oppfølginga de har hatt behov for, grunna manglende samhandling, samarbeid og koordinering mellom tjenester. (Kilde: *Fafo-rapport 2020:02 Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsatts for utsatte barn og unge* side 7)

Begrepet "utsatte barn og unge" kan være vanskelig å definere, men det er likevel mulig å identifisere noen felles kjennetegn. Det er tre forhold som går igjen:

- Det er barn og unge som har utfordringer på flere områder samtidig, altså sammensatte behov
- Disse unge har følgelig behov for hjelp fra flere tjenester parallelt
- Det er ofte mulig å identifisere flere risikofaktorer som tilsier at den unge kan komme til å oppleve utfordringer seinere i livet

(Kilde: *Fafo-rapport 2020:02 Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsatts for utsatte barn og unge* side 9)

Som eksempel på at utsatte unge gjerne har utfordringer på flere områder og arenaer, kan vi se på unge som vokser opp i familier med lav sosioøkonomisk status. Det viser seg at denne gruppa er overrepresentert blant elever som blir mobba, de har som gruppe dårligere helse, høyere skolefravær, større risiko for frafall fra videregående skole og dårligere utsikter på arbeidsmarkedet.

Slike eksempler peker på betydninga av tidlig identifisering av problem for å kunne iverksette hensiktsmessig oppfølging, og de viser at for noen vil det være behov for oppfølging på flere områder samtidig. Dessuten viser det behovet for tiltak for å styrke utsatte barn og unges oppvekstforhold for slik å forebygge problem på andre områder seinere i livet.

Mange av utfordringene på oppvekstområdet, som barnefattigdom, omsorgssvikt, utfordringer med å mestre skolen og frafall fra videregående opplæring, ligger i grenseflatene mellom ulike ansvarsområder. Behovet for samordning blir særlig tydelig i disse grenseflatene. Når ingen opplever at en ungdoms utfordringer ligger tydelig innafor deres ansvarsområde, er det lett å vise til andre. Resultatet er at ingen har eller tar ansvaret, eller at tjenestene setter inn parallelle tiltak som i verste fall ødelegger for hverandre. Når bedre samordning av tjenester er svaret på disse utfordringene, er det fordi man gjennom samarbeid kan forebygge at grenseflatene blir glippsoner som gjør at unge ikke får de tjenestene de har behov for. Samordning bidra til at utsatte unge blir sett og får oppfølging så tidlig som mulig. Det kan bidra til kontinuitet i tilbudet og til at tjenestene blir mer effektive, i den forstand at de ved å arbeide sammen bidrar til bedre livsmestring for den det gjelder.

Et av de områdene hvor det har vært størst offentlig bekymring, er frafall i skolen og hvilke konsekvenser dette har for den enkeltes muligheter for å mestre eget liv som voksen og deltakelse i arbeidslivet. Dette er også et viktig utgangspunkt for 0–24-samarbeidet.

Forvaltningen er delt i sektorer med mange barrierer for samarbeid på tvers. Å få til et godt samarbeid mellom de ulike tjenestene har vært en utfordring i mange år. En viktig årsak til at det er vanskelig å få til denne samordninga, er at de ulike tjenestene "eies" av ulike sektormyndigheter og forvaltningsnivåer. Gjennom 0–24-samarbeidet jobber deltakende departement og direktorat (Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet,

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Utdanningsdirektoratet) for å samordne arbeidet på en bedre måte. Formålet er å støtte opp om og styrke nødvendig samordning og samarbeid i fylker og kommuner, til beste for barn og unge og deres familier.

Ved oppstarten av 0–24-samarbeidet uttalte Kunnskaps- og integreringsminister Sanner følgende:

Frafall i skolen kan ha store konsekvenser for både den det gjelder og samfunnet. Årsakene til frafall er sammensatte, de starter tidlig og ofte er det slik at de barna som trenger ekstra hjelp, trenger det fra flere instanser samtidig og over tid. Vi må legge til rette for et godt samarbeid uten byråkratiske hindringer. Det er dette vi jobber med i 0-24-samarbeidet. Vi skal bidra til at alle får den hjelpen de trenger for å få et så godt utgangspunkt som mulig til å mestre eget liv enten utfordringene er knyttet til skolerelaterte forhold eller andre forhold. Jeg vil særlig trekke frem viktigheten av å ha oppmerksomhet på integrering og språkutfordringer. Gjennom dette motvirker vi utenforskap, og sikrer et bærekraftig velferdssamfunn.

(Kilde: <https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/grunnopplaring/artikler/0-24-samarbeidet/id2511690/>)

De foreslåtte endringer i lover og forskrifter er et ledd i 0–24-satsinga.

Drøfting

For at barn og unge skal få et godt og helhetlig tjenestetilbud, er det nødvendig at de som yter velferdstjenester og som møter barn og unge i hverdagen, samarbeider med hverandre. Det er behov for å harmonisere og tydeliggjøre sektorlovenes regler om plikt til samarbeid mellom velferdstjenestene. Bestemmelsene om samarbeid i sektorlovene er ulikt utforma, blant anna er det til dels ulike vilkår i sektorlovene for når velferdstjenesten har plikt til å samarbeide med andre. Det varierer også fra lov til lov hvilke velferdstjenester samarbeidsplikten gjelder for. Videre speiles ikke alltid plikten til å samarbeide i regelverket som gjelder for velferdstjenester det er naturlig å samarbeide med. Noen av samarbeidspliktene retter seg kun mot samarbeid innad i kommunen. I tillegg er det enkelte velferdstjenester som ikke har samarbeidsplikter etter dagens regelverk.

Departementa foreslår å harmonisere samarbeidsreglene slik at vilkåra for samarbeid skal bli mer likelydende. Videre foreslås det å innføre en plikt til å samarbeide for de velferdstjenestene som ikke har en slik plikt i dag. Dette gjelder både i enkeltsaker, og utover oppfølginga av konkrete barn og ungdommer.

Forslaga til lovendringer er særlig retta mot barn og unge. Flere av lovene dreier seg kun, eller i all hovedsak, om tjenester til barn og unge. Dette gjelder barnevernloven, barnehageloven og friskolelova. De andre lovene som forslaget omfatter, retter seg også mot voksne pasienter, brukere, klienter og elever. For disse sektorene vil harmoniseringa av samarbeidsbestemmelsene som departementa foreslår, også gjelde for voksne, med unntak for sosialtjenesteloven og Nav-loven.

Opplæringslova og friskolelova er de to eneste av de berørte særlovene som direkte berører fylkeskommunal forvaltning og faller inn under fylkestingets forvaltningsmyndighet.

Oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barneverntjenesten (§ 15-3)

Velferdstjenestene, inkludert videregående opplæring, har både en plikt til å være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernet, og en opplysningsplikt til barneverntjenesten etter nærmere bestemte vilkår. Pliktene er lagt direkte til det enkelte personell, og ikke til velferdstjenestene som sådan. Dette skal blant annet hindre pulverisering av ansvar, og sikre at de gir opplysninger uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Opplysningsplikten til barneverntjenesten går foran lovbestemt taushetsplikt når vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt.

Oppmerksomhetsplikten og opplysningsplikten i opplæringslova § 15-3 og friskolelova § 7-4 omfatter ikke *alle* som utfører tjenester eller arbeid etter disse lovene. I gjeldene lovparagraf er det bare de som er ansatt i skolen, som i arbeidet sitt skal være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, og melde fra i de nevnte tilfella.

Gjeldende lovtekst:

§ 15-3. Opplysningsplikt til barnevernet

Tilsette i skolen skal i arbeidet sitt være merksame på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntenesta. Tilsette i skolen skal utan hinder av teieplikta melde frå til barneverntenesta utan ugrunna opphald

Departementa foreslår å endre bestemmelsene slik at de omfatter *alle* som utfører tjenester eller arbeid etter opplæringslova og friskolelova. Bestemmelsen i opplæringslova § 15-3 vil etter forslaget gjelde for *alle* som utfører tjenester eller arbeid i skolen, kulturskolen, voksenopplæringa, oppfølgingstjenesten og pedagogisk-psykologisk tjeneste. Videre vil bestemmelsen omfatte enkelte ansatte i lærebedrifter, for eksempel instruktøren og eventuelt den faglige lederen, samt ansatte i opplæringskontor.

Forslag til ny lovtekst (endringsforslag i kursiv):

§ 15-3. Opplysningsplikt til barnevernet

Alle som utfører tenester eller arbeid etter denne lova, skal i arbeidet sitt være merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta.

Alle som utfører tenester eller arbeid etter denne lova, skal utan hinder av teieplikta melde frå til barneverntenesta utan ugrunna opphald

I stor grad er de foreslåtte bestemmelsene i § 15-3 i tråd med rådende praksis i Nordland, men endringsforslaget innebærer ei viktig presisering som gjelder

opplæring i bedrift. I gjeldende lovtekst faller lærlinger og opplæring i bedrift ut, det vil si at elevenes rettigheter står sterkere enn lærlingenes. Med ny lovtekst vil elever og lærlinger sidestilt idet ikke bare tilsatte i skolen, men *alle* som utfører tjenester eller arbeid som omfattes av opplæringslova, har både oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt dersom man oppdager følgende forhold:

- når det er grunn til å tru at eit barn blir eller vil bli mishandla, utsett for alvorlege manglar ved den daglege omsorga eller anna alvorleg omsorgssvikt,
- når det er grunn til å tru at eit barn har ein livstruande eller annan alvorleg sjukdom eller skade og ikkje kjem til undersøking eller behandling, eller at eit barn med nedsett funksjonsevne eller eit spesielt hjelpetrengande barn ikkje får dekt sitt særlege behov for behandling eller opplæring,
- når eit barn viser alvorlege åtferdsvanskar i form av alvorleg eller gjentatt kriminalitet, misbruk av rusmiddel eller ei anna form for utprega normlaus åtferd,
- når det er grunn til å tru at eit barn blir eller vil bli utnytta til menneskehandel.

Plikt til å være oppmerksom på behov for andre tjenester (§ 15-4)

Gjeldende lovparagraf i opplæringslova § 15-4 (friskolelova § 7-5) bestemmer at personalet i skolen skal være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra sosialtjenesten i arbeids- og velferdsforvaltningen. Opplysningene kan likevel bare gis etter samtykke fra eleven eller elevens foreldre, eller så langt opplysningene ellers kan gis uten hinder av taushetsplikten.

Gjeldende lovtekst:

§ 15-4. Opplysningsplikta til sosialtenesta

Personalet i skolar etter denne lova skal i klientsaker gi råd og rettleiing til sosialtenesta. Personalet skal vere på vakt overfor forhold som bør føre til tiltak frå sosialtenesta, og skal av eige tiltak gi sosialtenesta opplysningar om slike forhold. Av eige tiltak kan opplysningar berre givast med samtykke frå eleven, eventuelt frå foreldra, eller så langt opplysningane elles kan givast utan hinder av teieplikta.

Departementa mener at bestemmelsene i opplæringslova og friskolelova bør endres slik at de i tillegg til tjenester fra sosialtjenesten i arbeids- og velferdsforvaltningen, omfatter forhold som kan føre til tiltak fra den kommunale helse- og omsorgstjenesten. På denne måten vil innholdet i bestemmelsene bli tilsvarende det som gjelder for barnehager, familievernkontor og helsepersonell. Videre foreslås det at kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at alle som utfører tjenester eller arbeid etter loven, oppfyller plikten til å være oppmerksom på behov for tiltak og plikten til å gi opplysninger om slike forhold. Dette for å tydeliggjøre at det ikke dreier seg om et personlig ansvar for det enkelte personell og for at pliktene skal gjelde for alle som utfører tjenester eller arbeid etter loven. Pliktene omfatter dermed også personalet i voksenopplæringa, oppfølgingstjenesten og pedagogisk-psykologisk tjenesten, i tillegg til personalet i skolen. Bestemmelsen vil også omfatte enkelte ansatte i lærebedrifter, for eksempel instruktøren og eventuelt den faglige lederen samt ansatte i opplæringskontor.

Forslag til ny lovtekst (endringsforslag i kursiv):

§ 15-4 Opplysninger til den kommunale helse- og omsorgstenesta og sosialtenesta

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at alle som utfører tenester eller arbeid etter denne lova, er på vakt overfor forhold som bør føre til tiltak frå sosialtenesta eller helse- og omsorgstenesta. Kommunen skal sørge for at dei av eige tiltak gir sosialtenesta eller helse- og omsorgstenesta opplysningar om slike forhold så langt opplysningane kan givast utan hinder av teieplikta.

Samarbeid og samordning av tjenestetilbudet (§ 3-6, § 15-8 og ny § 4A-14)

De fleste velferdstjenestene har allerede i dag lovpålagte samarbeidsplikter, likevel viser flere utredninger at det i mange saker er uklart hvem som skal legge til rette for at velferdstjenestene samarbeider om tjenestene til det enkelte barn eller ungdom, og på den måten samordne tjenestetilbudet til den enkelte. Departementa mener det er behov for at én av velferdstjenestene får et overordna ansvar for å sørge for at de ulike velferdstjenestene snakker sammen og samordner sine tjenester slik at barnet eller ungdommen får best mulig utbytte av det samla tjenestetilbudet.

Fylkeskommunen skal ha en oppfølgingstjeneste for unge som har rett til opplæring etter opplæringsloven § 3-1 og som ikke er i opplæring eller i arbeid. Formålet med oppfølgingstjenesten er å sørge for at alle unge som hører til målgruppa, får tilbud om opplæring, arbeid, eller andre kompetansefremmede tiltak. Tilbuda skal primært føre fram til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller grunnkompetanse innafor videregående opplæring. Oppfølgingstjenesten skal blant anna sikre tverretattlig samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige velferdstjenester som har ansvar for målgruppa, og formidle, eventuelt samordne, tilbud fra ulike velferdstjenester. Av særlig aktuelle velferdstjenester for samarbeid nevnes grunnskolen, videregående skole, pedagogisk-psykologisk tjeneste, opplæringsadministrasjonen i fylkeskommunen, sosialtjenesten og arbeids- og velferdsforvaltningen og helse- og omsorgstjenesten.

Oppfølgingstjenesten skal ha en koordinerende funksjon ved oppfølging av unge som har rett til videregående opplæring for ungdom, men som står utenfor arbeid og utdanning. Departementa legger til grunn at fylkeskommunen ved oppfølgingstjenesten fortsatt skal ha ansvaret for å sikre samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige velferdstjenester og formidle, eventuelt samordne, tilbud fra ulike velferdstjenester, når dette er nødvendig for at unge i målgruppa kommer i et kompetansefremmede løp. For å få tydelig fram at dette er ei særregulering som fortsatt skal gjelde, mener departementa at bestemmelsen i forskrift til opplæringslova § 13-4 om samarbeid og koordinering bør flyttes til opplæringslova § 3-6. Forskrift til opplæringslova § 3-14 foreslås oppheva.

Gjeldende lovtekst:

§ 3-6. Oppfølgingstenesta

Fylkeskommunen skal ha ei oppfølgingsteneste for ungdom som har rett til opplæring etter § 3-

1, og som ikkje er i opplæring eller i arbeid. Tenesta gjeld til og med det året dei fyller 21 år. Tenesta omfattar også ungdom som har tapt opplæringsretten etter § 4-6.

Departementet gir forskrifter om oppgåvene til oppfølgingstenesta.

Forslag til ny lovtekst (endringsforslag i kursiv):

3-6 Oppfølgingstenesta

Fylkeskommunen skal ha ei oppfølgingsteneste for ungdom som har rett til opplæring etter § 3-1, og som ikkje er i opplæring eller i arbeid. Tenesta gjeld til og med det året dei fyller 21 år. Tenesta omfattar også ungdom som har tapt opplæringsretten etter § 4-6.

Oppfølgingstenesta skal sikre tverretatleg samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlege instansar som har ansvar for målgruppa, og formidle, eventuelt samordne, tilbod frå ulike instansar.

Departementet gir forskrifter om oppgåvene til oppfølgingstenesta.

I og med at oppfølgingstjenesten også i dag i forskrift § 13-4 er tillagt ansvaret for samarbeid med andre instanser, innebærer ikke endringa i opplæringslova § 3-6 noen realitetsendring. Men det at bestemmelsen løftes til lovnivå, tydeliggjørplikten sjøl om innholdet iplikten vil være den samme som tidligere.

Samarbeid i enkeltsaker handler om samarbeid mellom velferdstjenestene i oppfølging av konkrete barn eller ungdommer. Formålet med et slikt samarbeid er at den enkelte skal få rett hjelp til rett tid og i rett omfang, og at de tjenestene som gis skal være helhetlige og samordna. Samarbeid må være en integrert del av tjenesteytinga. Departementa mener at det er behov for å harmonisere og tydeliggjøre sektorlovenes regler om plikt til samarbeid. Departementa foreslår vidare å harmonisere reglene om samarbeid i enkeltsaker, slik at vilkåra for når samarbeidsplikten inntreir er tilnærma likelydende for alle velferdstjenestene. Dette vil bidra til likere praksis på tvers av sektorene.

Samarbeidspliktene foreslås i hovedsak lagt til tjenestenivåer innad i kommune, fylkeskommune og stat. For eksempel er samarbeidsplikten i opplæringslova foreslått lagt til skolen og ikke til kommunen. Samarbeidspliktene som foreslås, er ikke adskilte eller egne oppgaver, men oppgaver som må utøves i tilknytning til sjølve tjenesteytinga i for eksempel skolen, helsetjenesten eller barneverntjenesten. Plikten til å samarbeide må derfor ligge til den enheten som har i oppgave å yte den aktuelle velferdstjenesten, og departementa mener at dette bør gå klart fram av lovtekstene.

Gjeldende § 15-8 i opplæringslova er lite konkret på hvilke instanser skoler skal samarbeide med og gir få føringer for samarbeidet.

Gjeldende lovtekst:

§ 15-8. Samarbeid med kommunale tenester

Skolen skal samarbeide med relevante kommunale tenester om vurdering og oppfølging av barn og unge med helsemessige, personlege, sosiale eller emosjonelle vanskar.

Når det er nødvendig og forholdsmessig for å vareta ansvaret etter første ledd, kan dei samarbeidande tenestene behandle personopplysningar, inkludert særlege kategoriar av personopplysningar og opplysningar om straffbare forhold.

Flere utredninger viser at det i mange saker er uklart hvem som skal legge til rette for at velferdstjenestene samarbeider om tjenestene til det enkelte barn eller ungdom, og på den måten samordne tjenestetilbuda. Departementa mener det er behov for at én av velferdstjenestene får et overordna ansvar for å sørge for at de ulike velferdstjenestene snakker sammen og samordner sine tjenester slik at barnet eller ungdommen får best mulig utbytte av det samlede tjenestetilbudet. Det foreslås å lovfeste et tydelig ansvar for kommunen til å sørge for at barn og unge fram til de har fullført grunnskolen får et samordna tjenestetilbud..

Forslag til ny lovtekst i opplæringslova § 15-8 er harmonisert med tilsvarende bestemmelser i andre relevante særlover. Regelverket skal stille et tydelig krav om at kommunen må avklare hvem som skal samordne tjenestetilbudet der det er behov for dette. Videre tydeliggjøres det i forslaget hvilke instanser som forventes å delta i samarbeidet.

Forslag til ny lovtekst (endringsforslag i kursiv):

§ 15-8 Samarbeid og samordning

Skolen, skolefritidsordninga og pedagogisk-psykologisk teneste skal samarbeide med andre tenesteytarar dersom samarbeid er nødvendig for å gi eleven eit heilskapleg og samordna tenestetilbod.

Kommunen skal samordne tenestetilbudet til elevar som treng heilskaplege og samordna tenester. Ved behov skal kommunen bestemme kva for ein kommunal tenesteytar som skal samordne tenestetilbudet når ein elev treng heilskaplege og samordna tenester. Dersom det er oppnemnd barnekoordinator etter helse- og omsorgstenestelova § 7-2 a, skal koordinatoren samordne tenestetilbudet.

Når det er nødvendig for å sikre eleven sitt behov for eit heilskapleg, samordna og individuelt tilpassa tenestetilbod, skal skolen, skolefritidsordninga og pedagogisk-psykologisk teneste delta i samarbeid om utarbeiding og oppfølging av tiltak og mål i individuell plan heimla etter anna lov og forskrift.

Skolen, skolefritidsordninga og pedagogisk-psykologisk teneste skal utover oppfølginga av konkrete elevar, samarbeide med andre tenesteytarar slik at skolen, skolefritidsordninga, den pedagogisk-psykologisk tenesta og dei andre tenesteytarane kan vareta sine oppgåver etter lov eller forskrift.

Når det er nødvendig for å vareta ansvaret etter første til tredje ledd, kan dei samarbeidande tenestene behandle personopplysningar, inkludert personopplysningar som nemnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10.

Med tenesteytar er det her meint kommunale, fylkeskommunale og statlege tenesteytarar, private tenesteytarar som utfører oppgåver på vegne av ein slik tenesteytar, skolar som får statstilskot etter lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar § 6-1 og barnehagar som får tilskot

etter lov 17. juni nr. 64 2005 om barnehager.

Departementa legger til grunn at fylkeskommunen ved oppfølgingstjenesten fortsatt skal ha ansvaret for å sikre samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige velferdstjenester og formidle, eventuelt samordne, tilbud fra ulike velferdstjenester, når dette er nødvendig for at unge i målgruppa til oppfølgingstjenesten kommer i et kompetansefremmede løp, jmfør endring i § 3-6.

Når det gjelder opplæring spesielt organisert for voksne etter opplæringslova kapittel 4A, er det ikke gitt bestemmelser om samarbeid med andre velferdstjenester. Departementa mener at de nye bestemmelsene om samarbeid mellom velferdstjenester og samordning av tjenestetilbudet for den enkelte også bør gjelde ved opplæring til voksne. Derfor foreslås en ny lovparagraf 4A-14 som omhandler hvilke rettigheter deltakere (voksenelever) har til å få et samordna tjenestetilbud på linje med det som er bestemt for elever. Mange av disse deltakerne er nyankomne innvandrere som allerede har tett oppfølging gjennom introduksjonsprogrammet. Også for andre voksne deltakere kan opplæringa være ett av flere viktige tiltak for å kvalifisere den voksne til arbeid eller videre utdanning. I tillegg til spesialundervisning for voksne som har rett til grunnskoleopplæring, og som ikke kan få tilstrekkelig utbytte av den ordinære opplæringa, kan voksne få spesialundervisning hvis de trenger å utvikle eller vedlikeholde grunnleggende ferdigheter. Den sistnevnte gruppa er i hovedsak ikke innvandrere, men personer som ofte vil ha behov for et sammensatt tjenestetilbud som gjør at de bør være omfattet av målgruppa for forslaga. i høringsnotatet. Det kan for eksempel være voksne som er utsatt for en trafikkulykke eller lignende.

Forslag til ny lovtekst:

4A-14 Samarbeid og samordning

Kommunen og fylkeskommunen skal samarbeide med andre tenesteytarar dersom samarbeid er nødvendig for å gi deltakaren eit heilskapleg og samordna tenestetilbod.

Kommunen skal samordne tenestetilbodet til deltakarak som treng heilskapelege og samordna tenester. Ved behov skal kommunen bestemme kva for ein tenesteytar som skal samordne tenestetilbodet når ein deltakar treng heilskapelege og samordna tenester.

Når det er nødvendig for å sikre deltakaren sitt behov for eit heilskapleg, samordna og individuelt tilpassa tenestetilbod, skal kommunen og fylkeskommunen delta i samarbeid om utarbeiding og oppfølging av tiltak og mål i individuell plan heimla etter anna lov og forskrift.

Kommunen og fylkeskommunen skal utover oppfølginga av konkrete deltakarak, samarbeide med andre tenesteytarar slik at kommunen og fylkeskommunen og dei andre tenesteytarane kan vareta sine oppgåver etter lov eller forskrift.

Når det er nødvendig for å vareta ansvaret etter første til tredje ledd, kan dei samarbeidande tenestene behandle personopplysningar, inkludert personopplysningar som nemnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10.

Med tenesteytar er det her meint kommunale, fylkeskommunale og statlege tenesteytarar,

private tenesteytarar som utfører oppgåver på vegne av ein slik tenesteytar, skolar som får statstilskot etter lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skolar § 6-1 og barnehagar som får tilskot etter lov 17. juni nr. 64 2005 om barnehager.

Taushetsplikten vil ofte få direkte betydning for muligheten til å samarbeide i enkeltsaker. Begrensningene i adgangen til å dele taushetsbelagte opplysninger vil kunne avgrense samarbeidet. Alle som utfører tjenester eller arbeid innafor velferdstjenestene som omfattes av dette høringsnotatet, har en forvaltningsmessig taushetsplikt om personlige forhold. Nav-loven, sosialtjenesteloven, helse- og omsorgstjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven, krisesenterloven og barnevernloven har noe strengere taushetsplikt enn etter de alminnelige reglene i forvaltningsloven. I disse lovene gjelder taushetsplikten også opplysninger om fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Dette innebærer at taushetsplikten i utgangspunktet omfatter alle opplysninger som kan knyttes til bestemte personer.

Kommunikasjon og samarbeid mellom velferdstjenestene må skje innafor reglene om taushetsplikt, opplysningsplikt og adgang til å formidle opplysninger. Dette regelverket setter skranker for i hvilke tilfeller opplysninger kan formidles og deles. Dette gjelder både ved samarbeid på tvers av tjenesteområder eller nivåer i egen sektor, og ved samarbeid på tvers av sektorene. I høringsnotatet som her behandles, foreslås det ikke endringer i taushetspliktregelverket. Imidlertid har Justis- og beredskapsdepartementet, igangsatt ei utredning som tar for seg temaet taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett innenfor det offentlige. Et lovutvalg har foreslått å utvide adgangen til å dele opplysninger som er underlagt taushetsplikt etter forvaltningsloven. Utvalget foreslår blant anna en alminnelig bestemmelse om at det under gitte forutsetninger skal være adgang til å dele taushetsbelagte opplysninger med personer i andre forvaltningsorganer. Forslaget skal sendes på høring i løpet av 2020.

Fylkesrådets vurdering

Fylkesrådet varsla i sin politiske plattform en offensiv skolepolitikk for Nordland. Sentralt er

visjonen om at alle elever skal gjennomføre. Allerede i denne plattformen påpekte fylkesrådet betydninga av og behovet for bedre samordning mellom ulike instanser i utdanningssystemet: «*Utdanning er viktig for å bygge Nordlandssamfunnet. Dette krever et godt samspill på tvers av forvaltningsnivåer og institusjonsgrenser.*»

Frafall har mange og sammensatte årsaker og mange faktorer spiller inn: sosial bakgrunn, foreldres utdanningsnivå, kunnskaper og ferdigheter fra grunnskolen, fysisk og psykisk helse, trivsel trygg skolehverdag uten mobbing, kvaliteten på undervisning i videregående, oppfølging av lærer og elevtjeneste med mer. For å redusere frafall må en derfor ha ei brei vifte av tiltak å sette inn alt etter hva som er problemet i hvert enkelt tilfelle.

Fylkesrådet har i inneværende periode arbeida med å samordne og samlokalisere ulike aktører for på den måten å utvikle bedre tjenester og oppfølging av både elever og lærlinger, jamfør Ft-sak 023/2018 *Til tjeneste for elever og lærlinger – et helhetlig tjenestetilbud*. Fylkesråd for utdanning orienterte fylkestinget om dette arbeidet i desember 2018, og sa følgende:

For å få til en enhetlig tjeneste er det nødvendig at aktører i tjenesten jobber tett sammen, har systemer for samhandling og en felles forståelse for arbeidet. De bør også være samlokalisert så langt det er mulig. Videre sier vi at tjenesten skal ha felles organisering med en leder pr skole som har oversikt over de samlede ressurser, og til enhver tid samordner og disponerer ressursene etter behov. Selv om enkelte av aktørene har en annen arbeidsgiver, som f.eks. helsesøstrene, og noen har en annen faglig leder, er riktig å koordinere de samlede ressurser og bruke disse til det beste for elevene.

(Ft-sak 180/2018 Orientering fra fylkesråd for utdanning Hild-Marit Olsen om arbeidet med elev- og lærlingetjenesten)

Som vi ser er det stor grad av samsvar mellom den organiseringa av elev- og lærlingetjenesten som Nordland har valgt å utvikle og de forslag til lovendringer som nå legges fram. Fylkesrådet stiller seg derfor positivt til de foreslåtte lovendringene som vil forsterke plikten til å samordne hjelpetjenester på ulike nivå for unge med sammensatte behov.

Fylkesrådet støtter også forslaga som fastslår at *alle* som utfører tjenester eller arbeid etter opplæringslova skal ha samme plikt til å være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernet, og en opplysningsplikt til barneverntjenesten og til sosialtjenesten. Dette innebærer en utvidelse fra et skolefokus i gjeldende lovtekst til at også lærlinger skal bli omfatta, fordi plikten fra nå av vil gjelde for enkelte ansatte i lærebedrifter, for eksempel instruktøren og eventuelt den faglige lederen samt ansatte i opplæringskontor. En slik utvidelse er helt i tråd med *Helhetlig melding om videregående opplæring i Nordland* (Ft-sak 022/2017), der det understrekes at skoler og lærebedrifter sammen har et helhetlig ansvar for den fireårige fag- og yrkesopplæringa.

Oppfølgingstjenesten (OT) skal ha en koordinerende funksjon ved oppfølging av unge som har rett til videregående opplæring for ungdom, men som står utenfor arbeid og utdanning. Denne bestemmelsen er foreslått tatt inn i opplæringslova i stedet for å være en forskriftsbestemmelse. Fylkesrådet ser på dette endringsforslaget som et viktig signal om betydninga av OTs arbeid for å gi et mest mulig enhetlig og koordinert tilbud til ungdom med behov for tjenester fra flere ulike aktører.

Oppfølgingstjenesten i Nordland har lenge arbeida med frafallsforebyggende arbeid, og det er vedtatt at OT skal bistå i det helsefremmende og forebyggende arbeid med å redusere frafallet i videregående opplæring (Ft-sak 012/2015 -*Status og videre utvikling av rådgivningstjenesten*). Fylkesrådet er opptatt av at arbeidet mot frafall og utaforskap skal starte så tidlig som mulig.

Oppfølgingstjenesten har blitt styrka og tildelt en viktig oppgave i å samarbeide med grunnskoler for å sikre at elever som vil trenge ekstra tilrettelegging i

videregående, blir tidlig ivarettatt og fulgt opp. Et annet viktig ledd i OTs arbeid mot frafall i videregående, er god informasjon til elever i grunnskolen om ulike tilbud i videregående skole for å forebygge feilvalg og skape gode overgangsrutiner.

Fylkesrådet har tidligere signalisert et ønske om å redusere antall ungdom i oppfølgingstjenesten og dreie innsatsen mot forebyggende arbeid.

«Oppfølgingstjenesten må delta i målrettet og individualisert veiledning av elever i grunnskole som står i fare for å falle utenfor ordinær videregående opplæring, samtidig som de også bidrar med frafallsforebyggende arbeid av elever som fortsatt er i videregående skole» (Ft-sak 180/2018 - orientering fra fylkesråd for utdanning Hild-Marit Olsen om arbeidet med elev- og lærlingstjenesten).

Fylkesrådet vil derfor benytte denne høringa til å sende et signal til nasjonale myndigheter at det bør legges vekt på at oppfølgingstjenesten skal bistå i arbeidet med å redusere frafallet i videregående opplæring når det utarbeides nye forskriftsbestemmelser om oppfølgingstjenestens oppgaver.

I arbeidet for å hindre frafall fra videregående opplæring må skoler og bedrifter kunne søke assistanse fra mange ulike faginstanser og tjenester. Endringene vil harmonisere ulike særlover slik at de sier det samme. Dette vil kunne gjøre at elever eller lærlinger med behov for tjenester får dette raskere og at de er bedre tilpassa den enkeltes situasjon og problem. Det å gi utsatte barn og unge den hjelp de trenger for å gjennomføre opplæring på videregående nivå slik at de stiller bedre rusta til voksenlivet, er et felles samfunnsansvar.

Vi har ansvar for at ungdommene våre opplever mestring og livskvalitet. Da må vi legge til rette for at hver enkelt ungdom lykkes best mulig ut fra sine forutsetninger og egenskaper. Gjennom samhandling skal vi sikre forutsigbarhet og at ungdommen blir sett og får den hjelpen han/hun har behov for.

(Ft-sak 180/2018 Orientering fra fylkesråd for utdanning Hild-Marit Olsen om arbeidet med elev- og lærlingstjenesten)

Fylkesrådet ser de foreslåtte endringene som en hjelp til å få til samarbeid og koordinering nå de ulike instansene nå vil få en klar og lovfesta plikt til å delta. Endringene vil kunne bidra til å forsterke det vi allerede gjør i Nordland.

Samtidig ønsker fylkesrådet å løfte problemet som oppstår når skolene har elever med omfattende behov for medisinsk oppfølging også i skoletida. Det er usikkerhet knytta til om den omsorgen som ytes for enkeltelever er en del av opplæringa eller om det er helse- og omsorgstjenester. Alle ungdommer har rett til videregående opplæring og et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Dette er skolens ansvar. Helse og omsorgstjenester faller utafor opplæringslova. [I forarbeidene til loven](#) er det presisert at retten til spesialundervisning gjelder opplæring, ikke behandling.

Fylkesrådet er kjent med at gråsonen mellom opplæring (fylkeskommunalt ansvar) og helsetjeneste (kommunalt ansvar) kan være problematisk å trekke i mange tilfeller. Dette gjelder særlig i saker der eleven har omfattende behov som det er ressurskrevende å dekke. I slike enkeltsaker er det nødvendig med godt samarbeid

mellom skolen og den kommunale helsetjenesten, jamfør de foreslåtte lovendringene. Men slikt samarbeid blir i enkelte saker vanskelig gjort fordi det er uenighet om hvilke plikter og ansvar man har. Fylkesrådet ønsker derfor å anmode nasjonale myndigheter med å avgrense tydelig hva som er skolens plikter og ansvar for opplæring og omsorg, og hva som er kommunens plikt og ansvar for elevens helsetjenester. Fylkesrådet forventer at en slik presisering vil gjøre samarbeidet mellom skole og kommune lettere og virke til elevens beste.

Konsekvenser for Nordland fylkeskommune

Forslaga til lovendringer innebærer tydeliggjøring og harmonisering av samarbeidspliktene i de aktuelle særlovene. Det legges til grunn at dette kan føre til bedre effektivitet i tjenestene og at rutiner og systemer for samarbeid vil være ressursbesparende på sikt. De fleste av forslaga er tydeliggjøring eller presisering av gjeldende rett. Mye av dette er i stor grad allerede innarbeida praksis i Nordland. Det forventes derfor at endringene ikke vil få økonomiske konsekvenser for Nordland fylkeskommune. Dersom regelverksendringene fører til bedre tjenestetilbud, kan det medføre at flere fullfører videregående opplæring og kvalifiserer seg til arbeidslivet. I så fall vil dette innebære store samfunnsøkonomiske gevinster på sikt.

Saken har heller ingen konsekvenser knytta til fylkeskommunal politikk for likestilling, folkehelse, universell utforming, bygningsmessige forhold eller samfunnsansvar ved anskaffelser.

Fylkesrådets innstilling til vedtak

1. Fylkestinget støtter de foreslåtte endringene i opplæringslova og friskolelova som tydeliggjør ansvaret for et velfungerende og samordna tjenestetilbud til utsatte barn og unge.
2. Fylkestinget anmoder nasjonale myndigheter om å avgrense tydelig hva som er skolens plikter og ansvar for opplæring og omsorg, og hva som er kommunens plikt og ansvar for helsetjenester (herunder medisinerer) i tilfeller der en elev har omfattende behov for slike helsetjenester.
3. Fylkestinget ber særlig om at en i det videre arbeidet med å lage forskriftsbestemmelser for oppfølgingstjenestens oppgaver vil legge vekt på overgangsarbeidet mellom grunnskole og videregående opplæring. Det må tydeliggjøres at en hovedoppgave for oppfølgingstjenesten skal være for å forebygge frafall fra videregående opplæring.
4. Fylkestinget støtter forslag om at *alle* som utfører tjenester etter opplæringslova skal ha oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barnevern og kommunale tjenester; plikten omfatter ikke bare tilsatte i skolen, men, også de som har ansvar for lærlinger/lærekandidater i bedrift. Slik likestilles elever og lærlinger/lærekandidater med behov for sammensatte tjenestetilbud.

Bodø den 29.09.2020

Tomas Norvoll
fylkesrådsleder
sign

Hild-Marit Olsen
fylkesråd for utdanning og kompetanse
sign

29.09.2020 Fylkesrådet

Votering i Fylkesrådet

Enstemmig

Innstilling fra Fylkesrådet

Fylkesrådets innstilling enstemmig vedtatt

26.10.2020 Fylkestinget

Kultur, miljø og folkehelsekomiteens innstilling ble lagt fram av saksordfører Knut Petter Torgersen, Arbeiderpartiet:

1. Fylkestinget støtter de foreslåtte endringene i opplæringslova og friskolelova som tydeliggjør ansvaret for et velfungerende og samordna tjenestetilbud til utsatte barn og unge.
2. Fylkestinget anmoder nasjonale myndigheter om å avgrense tydelig hva som er skolens plikter og ansvar for opplæring og omsorg, og hva som er kommunens plikt og ansvar for helsetjenester (herunder medisinerings) i tilfeller der en elev har omfattende behov for slike helsetjenester.
3. Fylkestinget ber særlig om at en i det videre arbeidet med å lage forskriftsbestemmelser for oppfølgingstjenestens oppgaver vil legge vekt på overgangsarbeidet mellom grunnskole og videregående opplæring. Det må tydeliggjøres at en hovedoppgave for oppfølgingstjenesten skal være for å forebygge frafall fra videregående opplæring.
4. Fylkestinget støtter forslag om at *alle* som utfører tjenester etter opplæringslova skal ha oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barnevern og kommunale tjenester; plikten omfatter ikke bare tilsatte i skolen, men, også de som har ansvar for lærlinger/lærekandidater i bedrift. Slik likestilles elever og lærlinger/lærekandidater med behov for sammensatte tjenestetilbud.

Votering i plenum

Komiteinnstillinga enstemmig vedtatt med 44 stemmer.

(1 Senterpartiet - Berit Hundåla, hadde permisjon).

Vedtak

1. Fylkestinget støtter de foreslåtte endringene i opplæringslova og friskolelova som tydeliggjør ansvaret for et velfungerende og samordna tjenestetilbud til utsatte barn og unge.
2. Fylkestinget anmoder nasjonale myndigheter om å avgrense tydelig hva som er skolens plikter og ansvar for opplæring og omsorg, og hva som er kommunens plikt og ansvar for helsetjenester (herunder medisinerer) i tilfeller der en elev har omfattende behov for slike helsetjenester.
3. Fylkestinget ber særlig om at en i det videre arbeidet med å lage forskriftsbestemmelser for oppfølgingstjenestens oppgaver vil legge vekt på overgangsarbeidet mellom grunnskole og videregående opplæring. Det må tydeliggjøres at en hovedoppgave for oppfølgingstjenesten skal være for å forebygge frafall fra videregående opplæring.
4. Fylkestinget støtter forslag om at *alle* som utfører tjenester etter opplæringslova skal ha oppmerksomhetsplikt og opplysningsplikt til barnevern og kommunale tjenester; plikten omfatter ikke bare tilsatte i skolen, men, også de som har ansvar for lærlinger/lærekandidater i bedrift. Slik likestilles elever og lærlinger/lærekandidater med behov for sammensatte tjenestetilbud.

Vedlegg

Tittel	DokID
Høringsnotat Bedre velferdstjenester for barn og unge som har behov for et sammensatt tjenestetilbud	1649492
Høringsbrevet	1649494
Innspill til FT-sak 108/2020 - Eldrerådet	1769969
Ungdommens fylkesråd - innspill til FT-sak 1082020	1777834
Ungdommens fylkesråd - innspill til FT-sak 1082020	1777834

